

Pārrobežu pazemes ūdensobjektu raksturojums un stāvokļa novērtējums

levads

Pazemes ūdeņu resursi ir galvenais dzeramā ūdens avots Latvijā un Lietuvā. Tie nodrošina saistīto ekosistēmu pastāvēšanu un mūsu uzdevums ir nodrošināt to ilgtspējīgu izmantošanu, lai kvalitatīvs dzeramais ūdens būtu pieejams arī nākamajām paaudzēm. Eiropas Savienībā (turpmāk -ES) ir ieviestas vienotas pazemes ūdeņu apsaimniekošanas prasības un novērtēšanas kritēriji, kā arī izstrādātas direktīvas, kas nosaka konkrētus mērķus un sasniedzamos rezultātus.

Kā zināms, pazemes ūdeņus neierobežo valsts robežas, tāpēc nepieciešama kopīga rīcība un apsaimniekošanas plāns, lai uzlabotu un saglabātu ūdens kvalitāti arī pārrobežu teritorijā. Pārrobežu pazemes ūdeņu apsaimniekošanas plāna izstrādei sākotnēji ir nepieciešama hidroģeoloģiskā informācija un dati par pazemes ūdeņu situāciju pārrobežu teritorijā.

Lai izpildītu šīs prasības Latvijas un Lietuvas pierobežā, ir jāveicina un jāīsteno institucionāla sadarbība starp Lietuvas Ģeoloģijas dienestu (turpmāk – LĢD) un Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centru (turpmāk – LVĢMC).

LĢD un LVĢMC noslēdza sadarbības līgumu 2016.gadā par pārrobežu pazemes ūdeņu apsaimniekošanu.

Šīs sadarbības rezultātā katru gadu tiek realizēts pārrobežu pazemes ūdeņu monitorings iepriekš saskaņotos novērojumu punktos. Pamatojoties uz iestāžu sadarbību, no kopīgi saskaņotiem pazemes ūdeņu monitoringa punktiem tiek iegūti kvantitatīvie un kvalitatīvie monitoringa dati. Līguma ietvaros tika organizētas arī kopīga paraugu ņemšana atsevišķos monitoringa punktos, lai veiktu salīdzinošo testu rezultātu analīzi starp laboratorijām.

1. Pazemes ūdensobjektu izdalīšanas principi Latvijas un Lietuvas pierobežā

Eiropas Komisijas (turpmāk - EK) regulās sniegtās PŪO izdalīšanas vadlīnijas¹ ir pārāk vispārinātas, kā arī atšķirīgo hidroģeoloģisko apstākļu, datu pieejamības un esošo zināšanu bāze ietekmē, dažādās ES dalībvalstīs PŪO skaits būtiski atšķiras². Saskaņā ar valstu otrajiem Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem (turpmāk - UBAP), Latvijā un Lietuvā izdalīto PŪO kopskaits ir neliels, bet atbilstoši to platībai, izdalītie PŪO ir vieni no lielākajiem ES³. Latvijā izdalīti 16, bet Lietuvā 20 PŪO.

¹ European Commission (2003). Guidance Document No 2: Identification of Water Bodies, ISSN 1725-1087. European Communities, Luxembourg. Pieejams: <https://circabc.europa.eu/>.

² European Commission (2004). Groundwater body characterisation: Technical report on groundwater body characterisation issues as discussed at the workshop of 13th October 2003. European Communities. Pieejams: <https://circabc.europa.eu/>.

³ EC (2019). Status and implementation of WFD. Pieejams: https://ec.europa.eu/environment/water/participation/map_mc/map.htm

Līdz 2018.gadam PŪO robežu noteikšanas vadlīnijas Latvijā un Lietuvā būtiski neatšķīrās, valstīs esošo PŪO robežas tika noteiktas vai izdalītas, izstrādājot valstu pirmos UBAP 2008.gadā⁴.

2018. un 2019.gadā Latvijā tika pārskatītas esošo PŪO robežas, kā rezultātā, tika palielināts valstī esošo PŪO skaits līdz 25. Tika izdalīti 22 PŪO un 3 riska PŪO (turpmāk - RPŪO). Saskaņā ar ŪSD PŪO izdalīšanas procesam vajadzētu iteratīvam. Ņemot vērā jaunu zināšanu bāzi un jaunus monitoringa datus, nākotnē būtu jāveic PŪO pārskatīšana.

Apakšnodaļās 1.1 un 1.2 ir aprakstītas Latvijā un Lietuvā spēkā esošās PŪO izdalīšanas pieejas.

1.1. Latvijas pieeja

Latvijā PŪO un RPŪO robežu pārskatīšanas process tika veikts 2018.gadā. Pirmais solis PŪO pārskata procesā bija ūdens nesējslāņu un to vertikālo robežu sākotnējā identifikācija saskaņā ar esošajiem pazemes ūdeņu apsaimniekošanas principiem un valsts tiesību aktos noteikto hidroģeoloģisko stratifikāciju un saldūdens izplatības kartes⁵. Pēc tam tika veikta ūdens nesējslāņu identifikācija saskaņā ar ŪSD. Šī iemesla dēļ tika noteiktas teritorijas, kurās ūdens nesējslāņi pašlaik nodrošina vairāk par 100 m³/d ūdens (pazemes ūdeņu atradnes) un apgādā lielākās pilsētas un ciemus. Tālāk tika noteikti ūdens nesējslāņi atbilstoši saldūdens sadalījumam, kam sekoja ūdensšķirtņu modelēšana, izmantojot 3D hidroģeoloģiskās modelēšanas rezultātus⁶. Tādējādi, tikai noteiktas PŪO robežas horizontālā mērogā.

Visbeidzot, PŪO trijās dimensijās tika izdalīti, pamatojoties uz visiem iepriekšējiem soļiem un ņemot vērā esošos monitoringa tīklus. Tas bija būtisks solis, jo PŪO noteikšana nebūtu jāveic tikai statistiski un zinātniski, bet būtu jāņem vērā valstu iespējas turpmāk apsaimniekot un novērtēt PŪO kvantitatīvo un ķīmisko stāvokli. Šī iemesla dēļ dažas ūdensšķirtnes tika apvienotas lielākos PŪO, tikai pamatojoties uz pazemes ūdeņu monitoringa tīkla izplatību. Nākotnē, kad būs pieejams lielāks finansējums jaunu monitoringa staciju ierīkošanai, PŪO varētu sadalīt.

1.2. Lietuvas pieeja

Lietuvā esošie pazemes ūdens resursi ir sadalīti PŪO atbilstoši Ūdens Struktūrdirektīvai 2000/60/EK un Lietuvas iekšējiem normatīvajiem aktiem.

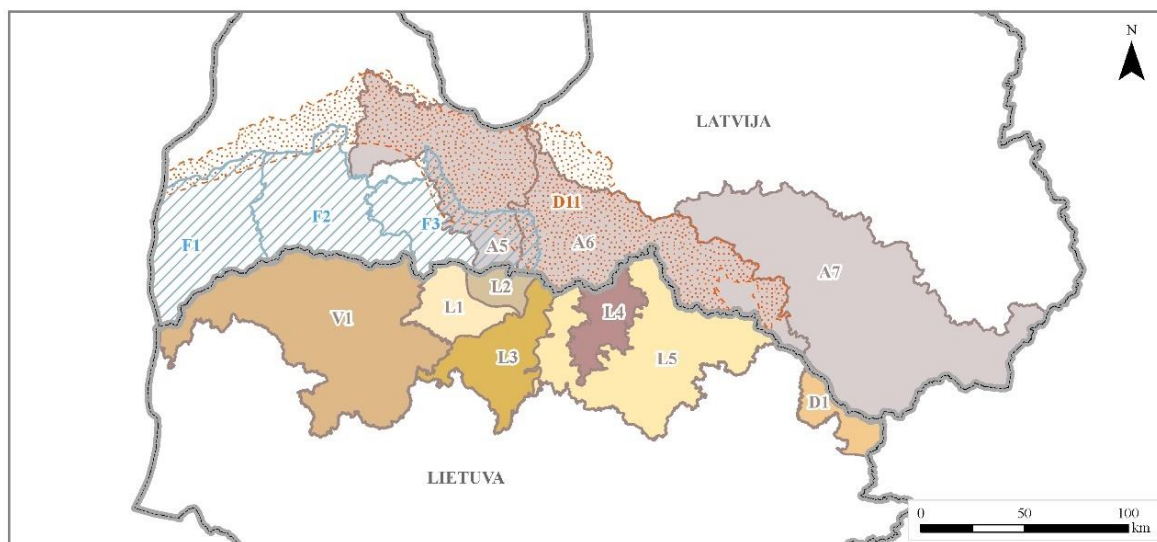
Pirmajā PŪO robežu izdalīšanas posmā tika identificētas sešas galvenās pazemes ūdens nesējslāņu hidrodinamiskās sistēmas, kas pēc tam tika sīkāk iedalītas PŪO. Dažas PŪO robežas ir viegli nosakāmas, jo tās atbilst dabiskajām ūdens nesējslāņu un sālsūdeņu izplatības robežām pazemē, bet vietās, kur dabiskās nesējslāņu robežas pārklājas, noteiktās PŪO robežas ir aptuvenas. Šādos gadījumos PŪO robežas tiek izdalītas atbilstoši visvairāk izmantotā pazemes ūdens nesējslāņa sistēmas robežai. Papildus, kā atsevišķi PŪO tiek izdalītas tādas pazemes ūdens nesējslāņu sistēmu daļas, kurās pastāv dabiskas hidroķīmiskas novirzes, bet tās joprojām izmanto dzeramā ūdens iegūšanai. Kopā Lietuvā identificēti 20 PŪO, no kuriem - 12 atrodas Nemunas UBA, pieci - Lielupes UBA, divi - Daugavas UBA un viens - Ventas UBA.

⁴ Kadunas, K., Levin, I., Perens, R. (n.d.) Methodological Aspects of Delineation of Groundwater Bodies in Baltic States. Pieejams: <https://www.bgr.bund.de>

⁵ Levins, I., Levina, N., Gavena, I. (1998). Latvijas pazemes ūdeņu resursi. Valsts ģeoloģijas dienests. Rīga, 24.lpp.

⁶ Virbulis, J., Bethers, U., Saks, T., Sennikovs, J., Timuhins, A., (2013). Hydrogeological model of the Baltic Artesian Basin. Hydrogeol. J. 21, 845–862. doi:10.1007/s10040-013-0970-7.

Pārrobežu PŪO monitoringa plānu izstrādes laikā, Latvijas un Lietuvas pārrobežā identificēti 14 saistītie PŪO, katrā valstī septiņi (skat. 1.attēlu).

APZĪMĒJUMI

Pārrobežu pazemes ūdensobjekti Latvijā:

- Famenas ūdens nesējslāņu komplekss (F1, F2, F3)
- Pļaviņu-Amulas ūdens nesējslāņu komplekss (D11)
- Arukilas - Amatas ūdens nesējslāņu komplekss (A5, A6, A7)
- Valsts robeža

Pārrobežu pazemes ūdensobjekti Lietuvā:

- V1 Ventas UBA Perma - augšdevona ūdens nesējslāņi
- L1 Lielupes UBA Perma - augšdevona ūdens nesējslāņi
- L2 Lielupes UBA Joniškū ūdens nesējslānis
- L3 Lielupes UBA augšdevona Stipinū ūdens nesējslānis
- L4 Lielupes UBA Bīržu - Pasvales ūdens nesējslāņi
- L5 Lielupes UBA vidusdevona un augšdevona ūdens nesējslāņi
- D1 Daugavas UBA vidusdevona un augšdevona ūdens nesējslāņi

1.attēls. Latvijas - Lietuvas pārrobežu pazemes ūdensobjekti

2. Pazemes ūdensobjektu harmonizācija pārrobežā

Pārrobežu PŪO tika sagrupēti pa UBAP teritorijām, ņemot vērā UBAP ziņošanas prasības (skat. 1.tabulu).

Abu valstu teritorijās esošo PŪO robežas nav mainītas. PŪO robežu maiņai nepieciešama PŪO apsaimniekošanas principu izmaiņas, kā vietējās likumdošanas līmenī, tā arī starpvalstu līmenī. PŪO robežu pārveidošana negatīvi ietekmētu abu valstu pazemes ūdens resursu monitoringa tīklu reprezentativitāti PŪO.

1.tabula. Latvijas un Lietuvas pārrobežu pazemes ūdensobjektu harmonizācija

Upju baseinu apgabals	PŪO Latvijā	PŪO Lietuvā	Pazemes ūdeņu nesējslāņu kompleksi
Ventas	F1, F2	V1	Perma - augšdevona Famenas
Lielupes	F3	L1, L2 augšējais slānis	Perma - augšdevona Famenas
	D11	L3 dziļākais slānis, L4 un L5 augšējais slānis	Augšdevona, Pļaviņu - Amulas
	A5, A6	L2, L4, L5 dziļākie slāņi	Vidus un augšdevona, Arukilas - Amatas
Daugavas	A7	D1	Vidus un augšdevona, Arukilas - Amatas

3. Pārrobežu pazemes ūdensobjektu stāvokļa novērtējuma pieeja

Pārrobežu pazemes ūdensobjektu stāvokļa novērtējums tika veikts, novērtējot abu valstu ūdens ieguves apjomus, pazemes ūdeņu dabisko aizsargātību un pazemes ūdeņu kvalitāti.

3.1. Ūdens ieguves apjomi

Pazemes ūdeņu ieguve Latvijas un Lietuvas pārrobežu PŪO novērtēta atbilstoši katras valsts pieejai. Lietuvas ūdens ieguves apjoma novērtējums tika veikts, apkopojot ūdens ieguves datus (2017. un 2018.gada) no pazemes ūdeņu atradnēm (>100 m³/d), kā arī decentralizētiem urbumiem, kuros ūdens ieguve ir robežās no 10 – 100 m³/d). Pazemes ūdeņu ieguve Latvijā tika novērtēta, apkopojot informāciju par ieguves apjomu urbumos, kuros ieguve pārsniedz 100 m³/d (pazemes ūdeņu atradnes).

Neskatoties uz atšķirīgajiem kritērijiem pazemes ūdeņu ieguves novērtēšanai, iegūtās informācijas apjoms ir pietiekams, lai salīdzinātu abu valstu pazemes ūdeņu ieguvi pārrobežas PŪO.

Pēc apkopotās informācijas tika secināts, ka Latvijā un Lietuvā pazemes ūdeņu ieguve esošajā situācijā būtiski neietekmē kopējos ūdens resursus, jo aprēķinātais pazemes ūdeņu krājumu apjoms ir daudz lielāks par iegūstamā pazemes ūdens apjomu.

3.2. Pazemes ūdensobjektu dabiskā aizsargātība Latvijā un Lietuvā

Latvijā un Lietuvā pastāv atšķirīgas pazemes ūdeņu aizsargātības zonu noteikšanas metodikas un pieejamās informācijas apjoms un kvalitāte par Kvartāra nogulumiežiem. Zem Kvartāra esošo ūdens nesējslāņi kopumā uzskatāmi par labi aizsargātiem (pārklāj Kvartāra nogulumieži), tādēļ šajā plānā aizsargātība pamatiežu ūdens nesējslāņiem netika vērtēta.

Lietuvas seklo pazemes ūdeņu (gruntsūdeņu) dabiskās aizsargātības novērtējums veikts, pārveidojot pazemes ūdeņu dabiskās papildināšanās karti, atbilstoši Latvijā pieņemtajai pazemes ūdeņu dabiskās aizsargātības klasifikācijai. Kartē netika iekļautas maz izplatītās Lietuvas ziemeļos esošās gan augstā, gan zemā piesārņojuma riska zonas. Latvijas pusē gruntsūdeņu dabiskās aizsargātības novērtējums veikts

atbilstoši Latvijā pieņemtajai Kvartāra nogulumiežu dabiskajai aizsargātības klasifikācijai, kā arī ar to saistītajiem pētījumiem⁷.

3.3. Pārrobežu pazemes ūdeņu kvalitāte

Pārrobežu pazemes ūdeņu ķīmiskā sastāva novērtēšana tika veikta apkopojot un interpretējot gan valstīs atsevišķi iegūtos, gan sadarbības periodā (2016-2018) iegūtos datus. Ūdens kvalitātes robežvērtības noteiktas atbilstoši dzeramā ūdens nekaitīguma standartiem ES. Abās valstīs pārrobežu PŪO ūdeņi ir svarīgi dzeramā ūdens avoti.

Vieglākai pārrobežu PŪO pazemes ūdeņu kvalitātes novērtēšanai tika izveidota kopīga datu bāze, kurā apkopoti pārrobežu monitoringa rezultāti Latvijā un Lietuvā 2016. un 2017. gadā. Tika izstrādāta kopīga pārrobežu PŪO ūdeņu novērtēšanas metodika.

4. Pārrobežu monitorings

Atbilstoši ES spēkā esošajai Ūdeņu Struktūrdirektīvai 2000/60/EK, dalībvalstīm ar kopīgiem pārrobežu PŪO, ir jāveic to kopīga uzraudzība, datu apmaiņa, kā arī jāizstrādā un jāievieš kopīga metodika pazemes ūdeņu kvantitātes un kvalitātes noteikšanai. Minēto prasību izpildei, LĢD un LVĢMC 2016. un 2017. gadā veica kopīgu pārrobežu PŪO monitoringu.

Vienošanās ietvērā pārrobežu pazemes ūdeņu monitoringu gan Latvijas, gan Lietuvas teritorijā, ieskaitot paraugu ņemšanu un pārbaudi LVĢMC un LĢD laboratorijās. Monitoringa plānu izstrādes laikā tika kopīgi izvēlēta monitoringa staciju atrašanās vieta, veikta ūdens nesējslāņu analīze un paraugu testēšanas metodika izstrāde u.c. nepieciešamās darbības.

Kopīgā paraugu ņemšana 2016.gadā tika veikta 4 punktos (1 LT un 3 LV teritorijā), Lietuvas speciālisti saņēma informāciju par 20 Latvijas monitoringa stacijas ūdens kvalitāti, bet Latvijas speciālisti saņēma informāciju par 23 Lietuvas monitoringa staciju ūdens kvalitāti. 2017.gadā – 19 punktos (LV - 10, LT - 9 (viens bija applūdis)) Kopumā Lietuva ieguva 15 Latvijā esošu pazemes ūdeņu monitoringa staciju datus, bet Latvija ieguva 24 Lietuvā esošu pazemes ūdeņu monitoringa staciju datus.

Pazemes ūdeņu paraugi tika ņemti, transportēti un analizēti atbilstoši valstīs lietotajām metodēm. Uz vietas, paraugu ņemšanas laikā tika noteikti šādi parametri – pH, temperatūra, O₂, elektrovadītspēja, oksidēšanās-reducēšanās potenciāls, savukārt laboratorijā tika analizēti pārējie rādītāji – NH₄, PO₄, HCO₃, Cl, Ca, P_{kop}, N_{kop}, kopējā cietība, K, Mg, NO₃, NO₂, Na, permanganāta indekss un SO₄. LVĢMC speciālisti veica arī kopējās dzelzs (Fe_{kop}) mērījumus paraugu ņemšanas vietā, tomēr šie mērījumi turpmāk netika izvērtēti, jo LĢD rīcībā nebija atbilstošs aprīkojums dzelzs noteikšanai paraugu ņemšanas laikā (tika noteikts laboratorijas apstākļos).

Laboratorijas analīžu veikšana notika gan LVĢMC, gan LĢD laboratorijā. Novērtējot iegūtos analīžu rezultātus, secināts, ka pastāv mazākas un lielākas atšķirības starp Latvijā un Lietuvā veiktajām analīzēm, kas saistīts ar atšķirīgām laboratorijas testēšanas metodēm (LĢD laboratorija nav akreditēta), kā rezultātā, vairākos gadījumos nav iespējams objektīvi novērtēt pārrobežu PŪO ūdens kvalitāti.

⁷ Retike I., Delina A., Bikse J., Kalvans A., Popovs K., Pipira, D. (2016). Quaternary groundwater vulnerability assessment in Latvia using multivariate statistical analysis. 22nd International Scientific Conference Research for Rural Development, 2016; The Latvia University of Agriculture, Jelgava; Latvia; 18-20 May 2016. Volume 1, 2016, 210-215.lpp.

5. Rekomendācijas turpmākai pārrobežu pazemes ūdeņu apsaimniekošanai

Rekomendācijas pazemes ūdeņu monitoringa tīkla uzlabošanai:

- Abu valstu atbildīgajiem dienestiem (LĢD un LVĢMC) ieteicams turpināt kopīgu pazemes ūdeņu monitoringu un datu apmaiņu pārrobežu teritorijās esošo PŪO kopīgai uzraudzībai, kā arī nepieciešams ierīkot papildus monitoringa stacijas Latvijas pierobežas zonā - PŪO F1, F2, F3, D11 un A7, kā arī Lietuvas pierobežā - PŪO V1, L1, L2, L3 un L5, tādējādi uzlabojot pārrobežu PŪO hidroģeoloģisko procesu uzraudzību.

Rekomendācijas datu kvalitātes uzlabošanai:

- Lai Latvijas un Lietuvas pazemes ūdeņu analīžu rezultāti būtu salīdzināmi (ar augstāku ticamību), abu valstu laboratorijās nepieciešams veikt standarta paraugu (ar prognozējamu ķīmisko sastāvu) testēšanu. Paraugu nogādāšanai jāizmanto standartizēti trauki, kā arī atbilstošas kvalitātes aprīkojums, kas mazina kļūdu rašanās iespējamību paraugu ņemšanas un transportēšanas procesos;
- Ieteicams veikt arī standarta paraugu testēšanu (ar prognozējamu ķīmisko sastāvu), piemēram, ar augstu vai zemu mineralizācijas pakāpi un atšķirīgām parametru koncentrācijām, kas līdzvērtīgas abās valstīs tipiski sastopamiem pazemes ūdeņiem. Turpmāk ir jāidentificē iespējamās kļūdas rašanās robežsliekšnis, kas palīdzēs izvēlēties atbilstošus kļūdas korekcijas koeficientus.

Rekomendācijas labākai piesārņojuma pārvaldībai:

- Pēc EK Pazemes ūdeņu darba grupas ieteikumiem ("*Groundwater Watch List*"), dalībvalstīm (t. sk. Latvijai un Lietuvai) ir jāpārbauda 11 iespējamo piesārņojošo vielu klātbūtne pazemes ūdeņu monitoringa tīklos.

Rekomendācijas monitoringa tīkla pārvaldības uzlabošanai:

- Ne Latvijā, ne Lietuvā šobrīd netiek veikti sezonālie avotu ūdens debita mērījumi. Nākotnē ieteicams abās valstīs rast iespēju veikt sezonālus avotu ūdens izplūstošā daudzuma mērījumus, lai uzlabotu iegūto datu ticamību, nākotnē novērtētu klimata izmaiņas.

Rekomendācijas karsta procesu uzraudzībai:

- Lietuvai ir ilgtermiņa pieredze karsta procesu skarto teritoriju uzraudzībā un pārvaldībā, valstī notiekošie karsta procesi ir izdalīti kā atsevišķs pazemes ūdeņu piesārņojuma riska faktors. Pretēji Lietuvai, Latvijā nav īpaši pētīta karsta procesu norise, kā arī nav izstrādāts karsta procesu monitoringa plāns. Abām valstīm ir ieteicams izstrādāt kopīgus karsta procesu identifikācijas kritērijus, ņemot vērā Lietuvas ilgtermiņa pieredzi un rezultātus, kā arī veikt kopīgu karsta procesu skarto pārrobežu teritoriju monitoringu.

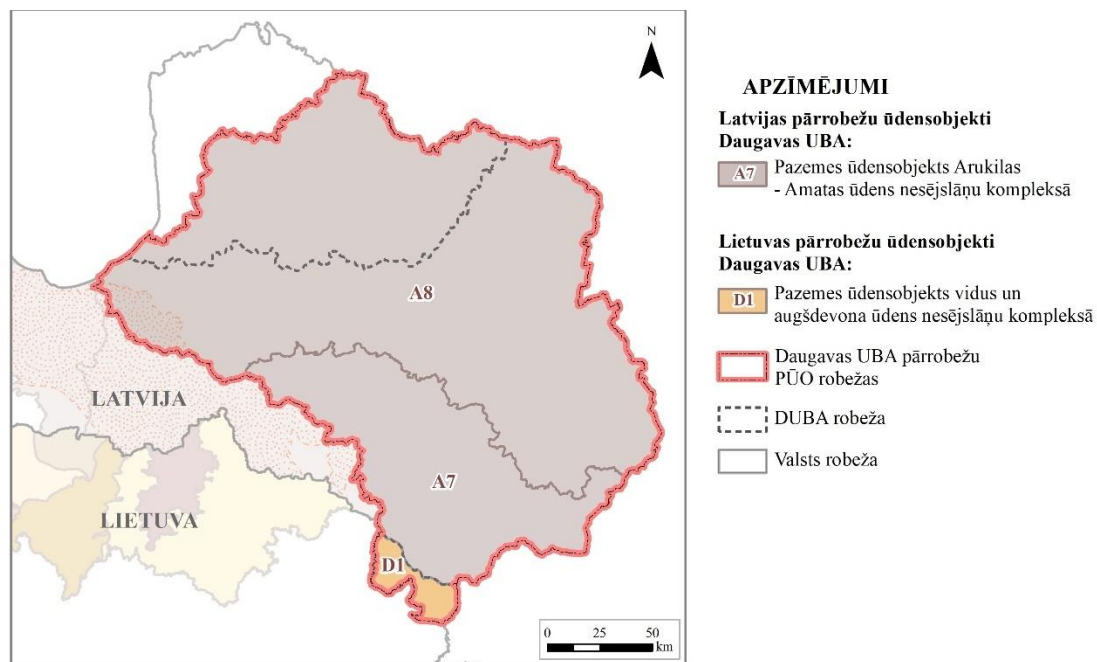
6. Pārrobežu PŪO raksturojums un sākotnējā stāvokļa novērtējums

Daugavas UBA kopumā ir identificēti divi pārrobežu PŪO – A7 un A8. Pazemes ūdensobjekts A7 ir saistīts ar Lietuvas pazemes ūdensobjektu, savukārt A8 pārrobeža identificēta ar Igaunijas pazemes ūdensobjektiem.

Latvijas-Lietuvas pārrobežas Daugavas upju baseinu apgabalā vidusdevona un augšdevona, Arukila-Amatas ūdens nesējslāņu kompleksā identificēti divi PŪO, Latvijā esošais PŪO A7 un Lietuvā esošais PŪO D1 (skat. 2.attēlu).

Lai gan PŪO A8 UBAP ietvaros ir pieskaitāms pie DUBA, liela daļa objekta platības atrodas arī GUBA teritorijā, kur ir arī identificēta objekta saistība ar Igaunijas PŪO. PŪO A8 objektam vēl nav veikts pārrobežu PŪO raksturojums un sākotnējā stāvokļa novērtējums. Gaujas UBA pārrobežu PŪO stāvokļa

novērtējums tiks veikts 2021.gadā, projekta WaterAct⁸ ietvaros, novērtējot kvantitatīvo stāvokli (ūdens ieguvei), pazemes ūdeņu dabisko aizsargātību, kā arī kvalitatīvā stāvokļa novērtējumu.

2.attēls. Daugavas UBA pārrobežu pazemes ūdensobjekti Latvijas un Lietuvas teritorijā

PŪO A7 un D1 ūdens nesējslāņu komplekss sastāv Kvartāra (Q), Gaujas (D_{3gj}), Arukilas (D_{2ar}) un Burtnieku (D_{2br}) ūdens nesējslāņiem. Šo PŪO ietvaros aktīvākā ūdens ieguve notiek no devona ūdens nesējslāņiem. Galvenais ūdeni saturošais iezis ir smilšakmens, bet lokālos sprostslāņus veido māls un aleirolīts. Pēc ķīmiskā sastāva šajos PŪO, galvenokārt, dominē kalcija-magnija hidroģēnkarbonātu (Ca-Mg-HCO_3) saldūdeņi, ar mineralizācijas pakāpi $<1\text{g/l}$.

6.1. Daugavas UBA pārrobežu PŪO stāvokļa novērtējums

Pārrobežu PŪO stāvokļa novērtējums veikts, novērtējot šo PŪO kvantitatīvo stāvokli jeb pazemes ūdeņu ieguvei, pazemes ūdeņu dabisko aizsargātību, kā arī pazemes ūdeņu kvalitāti.

Kvantitatīvā stāvokļa novērtējums

Pēc apkopotās informācijas par pazemes ūdeņu ieguvei Lietuvā, kopējais ūdens ieguves apjoms vidus un augšdevona nesējslāņos sastāda aptuveni 4.4 % no kopējiem pazemes ūdeņu resursiem, savukārt Latvijā ieguves apjoms ir tikai ap 0.8 % no kopējiem aprēķinātajiem resursiem, no ko kā var secināt, ka dabiskais papildināšanās apjoms ir daudz lielāks nekā ūdens ieguves apjoms dažādos ūdens nesējslāņos (skat. 2. un 3.tabulu).

⁸ Joint actions for more efficient management of common groundwater resources (WaterAct). Pieejams: <https://www.meteo.lv/lapas/joint-actions-for-more-efficient-management-of-common-groundwater-reso?&id=2495&nid=1157>

2.tabula. Pazemes ūdeņu ieguve Lietuvā, 2017. un 2018.gadā

UBA	Ūdens nesējslānis	Visi urbumi		Daļa no kopējiem resursiem	Pazemes ūdeņu atradnes (>100m ³ /d)		Daļa no kopējiem resursiem	Visi akceptētie krājumi	Akcept. krājumi (>100m ³ /d)	Kopējie pieejamie resursi
		skaits	m ³ /d	%	skaits	m ³ /d	%	m ³ /d	m ³ /d	m ³ /d
Daugavas	Vidus un augšdevona	17	3968	4.4	3	3780	4.2	42328	41720	89900

3.tabula. Pazemes ūdeņu ieguve Latvijā, 2018

UBA	Ūdens nesējslānis	Pazemes ūdeņu atradnes (>100m ³ /d)		Akceptētie krājumi (>100m ³ /d)	Izmantotie krājumi	Kopējie aprēķinātie resursi	Izmantotie resursi
		skaits	m ³ /d	m ³ /d	%	m ³ /d	%
Daugavas	Vidus un augšdevona	18	16756	64487	25.98	2098000	0.80

Novērtējot 2. un 3.tabulā esošos datus par ūdens ieguves situāciju pārrobežu PŪO, secināms, ka Latvijā un Lietuvā Daugavas UBA šobrīd nav neviens ūdens nesējslānis ar potenciāliem tajā esošā ūdens izsīkšanas draudiem. Tas skaidrojams ar to, ka krājumu dabiskais papildināšanās apjoms Latvijas un Lietuvas pārrobežu PŪO ir daudz lielāks par ūdens ieguves apjomu dažādos ūdens nesējslāņos.

Pazemes ūdeņu dabiskā aizsargātība

4.tabulā ir apkopota informācija par Latvijas un Lietuvas pārrobežu PŪO ūdens nesējslāņu dabisko aizsargātību, atbilstoši katrā valstī noteiktajai klasifikācijai.

4.tabula. Pārrobežu PŪO pazemes ūdeņu dabiskā aizsargātība

Pazemes ūdeņu aizsargātība	Lietuvas PŪO platība		Latvijas PŪO platība	
	km ²	%	km ²	%
Augsta	-	-	6976	31
Vidēji augsta	573	30.71	-	-
Vidēja	1079	57.81	1046	10
Vidēji zema	214	11.5	-	-
Zema	-	-	23543	58
Kopā	3284		31565	

PŪO A7 un D1 uzskatāmi par vāji aizsargātiem - Latvijas teritorijā esošā PŪO A7 platības galvenokārt aizņem zonas ar zemu dabisko aizsargātību (attiecīgi – 58%), bet 89% Lietuvā dislocētā PŪO D1 platību galvenokārt aizņem zonas ar vidēju un vidēji augstu aizsargātību. Šādas atšķirības skaidrojams ar to, ka

Daugavas UBA pārrobežu PŪO A7 un D1 teritorijā galvenie zemes lietojuma veidi ir neapūdeņotas aramzemes, sarežģītie kultivēšanas kompleksi, jauktie meži, nelielas mežaudzes un krūmi, kā arī ganības.

Nākotnē ieteicams gruntsūdeņu dabisko aizsargātību pārrobežu PŪO teritorijās novērtēt, pēc vienotas metodes, piemēram, izmantojot *DRASTIC* modeli.

Kvalitatīvā stāvokļa novērtējums

Atbilstoši ievāktajiem datiem, pārrobežu pazemes ūdeņu kvalitāti visvairāk ietekmē dabiski notiekošie ģeoloģiskie un hidroģeoloģiskie procesi. Abu valstu intensīvāk izmantotajos ūdens nesējslāņos konstatētas paaugstinātas dzelzs un mangāna koncentrācijas (dabiskas izcelsmes). Pazemes ūdeņu ķīmisko parametru vērtības tika vērtētas stingrāk – parametru robežvērtības tika noteiktas 75 % apmērā no valstu nacionālajos dzeramā ūdens standartos noteiktajām vērtībām. PŪO kvalitātes novērtēšanā kā nozīmīgākie parametri tika izvirzīti nitrātu, sulfātu un amonija joni (reprezentē antropogēno ietekmi uz pazemes ūdeņiem). Veicot datu analīzi, Lietuvas PŪO D1 teritorijā atsevišķos monitoringa punktos ir konstatētas paaugstinātas nitrātu koncentrācijas, savukārt Latvijas PŪO A7 konstatētas paaugstinātas amonija vērtības, tomēr šie pārsniegumi ir lokāli un nereprezentē kopējo pārrobežu PŪO kvalitatīvo stāvokli. Ventas UBA pārrobežu PŪO teritorijā nav konstatēts neviens šo parametru pārsniegums.

Lai gan iegūtie pazemes ūdeņi pirms lietošanas ir papildus jāattīra (no dzelzs, mangāna), Daugavas UBA pārrobežu PŪO ķīmiskās kvalitātes stāvoklis ir uzskatāms kā labs.

6.2. Pazemes ūdeņu monitorings

Latvijas pazemes ūdeņu monitoringa tīkls valsts centrālajā daļā ir pietiekami blīvs, bet pierobežu teritorijās, monitoringa staciju skaits samazinās. Latvijas pierobežā ir nepieciešams ierīkot papildus monitoringa stacijas.

Daugavas UBA papildus nepieciešams ierīkot monitoringa stacijas pārrobežu PŪO A7 teritorijā. Lietuvas pārrobežu PŪO D1 teritorijā esošajā situācijā nav plānots ierīkot papildus monitoringa stacijas, jo esošo monitoringa staciju pārklājums (ņemot vērā PŪO izplatību) ir apmierinošs.

6.3. Rekomendācijas Daugavas UBA pārrobežu pazemes ūdeņu apsaimniekošanai

Abu valstu atbildīgajiem dienestiem, LĢD un LVĢMC, ieteicams turpināt kopīgu pazemes ūdeņu monitoringu un datu apmaiņu pārrobežu teritorijās esošo PŪO kopīgai uzraudzībai. Latvijas pusē nepieciešams uzlabot monitoringa tīkla pārklājumu, ierīkojot papildus monitoringa staciju PŪO A7 teritorijā.

Lai abu valstu iegūtie pazemes ūdeņu kvalitātes dati būtu salīdzināmi, rekomendējams ieviest vienotu paraugu ņemšanas metodiku. Paraugu nogādāšanai jāizmanto standartizēti trauki. Abu valstu laboratorijās ieteicams veikt standarta paraugu ar prognozējamu sastāvu testēšanu.

Atbilstoši EK Pazemes ūdeņu darba grupas ieteikumiem ("*Groundwater Watch List*"), labākai piesārņojuma pārvaldībai, valstīm ir jāpārbauda 11 iespējamo piesārņojošo vielu klātbūtne pazemes ūdeņos.